

عنوان کارگاه: روش تدوین طرح درس

مدرس: دکتر سیامک محبی

گروه هدف: اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی قم

تاریخ کارگاه: ۹ شهریور ۱۳۹۴

«مشکل ما این نیست که بسیاری از چیزها را نمی دانیم،

مشکل ما این است که معمولاً به چیزهایی که می دانیم

عمل نمی کنیم.

اگر به چیزهایی که می دانیم عمل کنیم، چیزهایی را که

نمی دانیم خواهیم آموخت.»

سید جمال الدین اسد آبادی

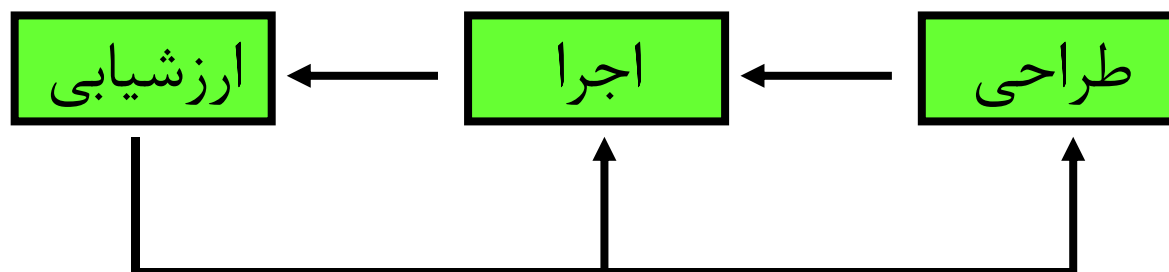
آموزش (تدریس)

- به فعالیتهایی گفته می شود که با هدف آسان ساختن یادگیری از سوی مدرس طرح ریزی می شود و بین مدرس و یک یا چند فراگیر به صورت کنش متقابل جریان می یابد.

- تدریس: عبارت است از تعامل یا رفتار متقابل مدرس و فراگیر بر اساس طراحی منظم و هدفدار معلم برای ایجاد تغییر در رفتار فراگیر.

- تدریس فعال: به روشی اطلاق می شود که در آن فراگیران در جریان آموزش برانگیخته شده و در امر یادگیری می کوشند. در واقع مدرس نقش راهنما و هدایت کننده را ایفا می کند و یک ارتباط متقابل بین مدرس و فراگیر وجود دارد.

تدریس موفق

تکنولوژی آموزشی

عبارت است از روش منظم (سیستماتیک) طراحی، اجرا و ارزشیابی کل فرایند تدریس و یادگیری بر اساس هدف‌های مشخص و بر اساس تحقیقات در زمینه یادگیری و ارتباطات انسانی و به کارگیری منابع انسانی و غیر انسانی به منظور فراهم آوردن یادگیری و آموزش مؤثر، پایدارتر و عمیق‌تر.

تکنولوژی آموزشی

تکنولوژی آموزشی روشی است منظم برای طراحی، اجرا و ارزشیابی فرایند آموزش و یادگیری.

یادگیری

فرایند تغییر نسبتاً پایدار در رفتار بالقوه یادگیرنده
مشروط بر آنکه این تغییر بر اثر اخذ تجربه رخ دهد.

آیا هدف های آموزشی تعیین و مشخص شده اند؟

خیر

بله

گردش های شخصی و بازدیدها

تدریس

بله

یادگیری اتفاقی

کاوشگری، پروژه های فردی

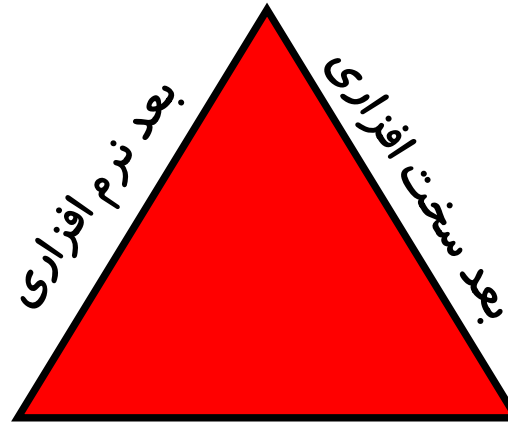
خیر

آیا برنامه و منابع از پیش
طرح ریزی شده ای وجود دارد؟

رابطه بین آموزش و یادگیری

- یادگیری همیشه معطوف به یادگیرنده است اما آموزش مستلزم فعالیت متقابل بین حداقل دو نفر (فرادهنده و فراگیرنده) است.
- آموزش، وسیله‌ای است که به منظور ایجاد یادگیری انجام می‌شود.

ابعاد تکنولوژی آموزشی

(نیازسنجی)

بعد نرّم افزاری

بر کاربرد روش‌های طراحی، اجرا و ارزشیابی کل فرایند تدریس تأکید دارد. از این جنبه، مهارت‌های برنامه‌ریزی، طراحی تدریس، روش‌ها و فنون تدریس و تهیه منابع آموزشی مورد توجه قرار می‌گیرد.

بعد سخت افزاری

بر استفاده از وسایل سمعی و بصری، با توجه به تأثیر آنها بر امر یادگیری و آموزش تأکید دارد. این بعد، ضمن ایجاد انگیزش یادگیری و مشارکت فعال یادگیرندگان در جریان تدریس، وسیله خوبی برای غلبه بر موانع ارتباطی به شمار می آید.

بعد مشکل یابی

تأکید بر یافتن مشکلات یادگیری فردی و همچنین
مشکل اجزاء نظام آموزشی دارد.

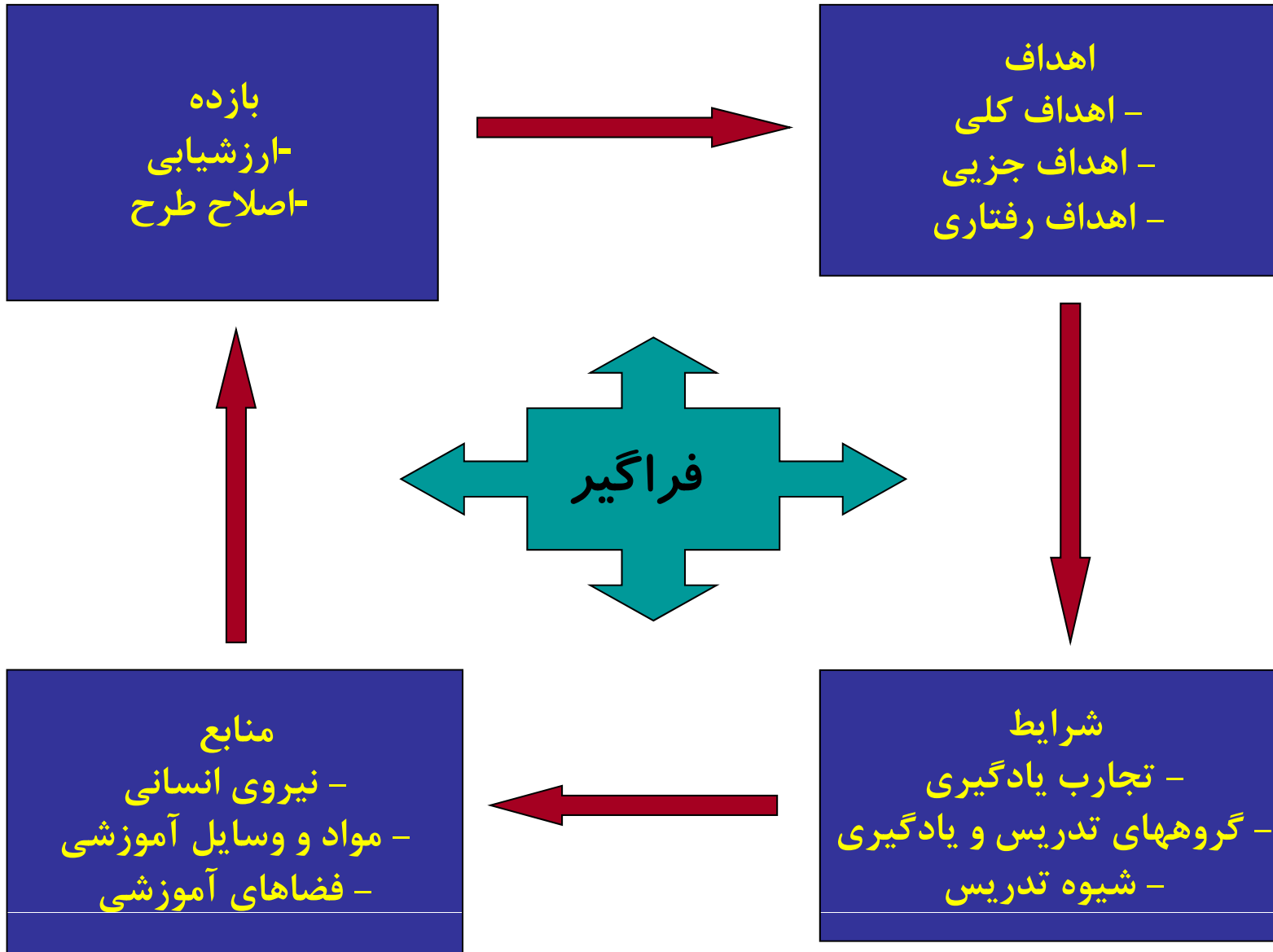
انواع روش‌های طراحی آموزشی

- الگوی کمپ (Kemp Model)
- الگوی انستیتوی توسعه آموزشی
- الگوی روش تهیه برنامه‌های آموزش ضمن خدمت
- الگوی طراحی منظم آموزشی جیمز براون

طراحی منظم آموزشی

- اهداف آموزشی
- شرایط یادگیری
- منابع آموزشی
- بازده

ضرورت تدوین اهداف آموزشی

- سازماندهی محتوای درسی
- تعیین فعالیتهای مدرس و رفتارهای مورد انتظار
- طراحی و انتخاب مواد، وسایل و روشهای آموزشی
- سازماندهی فعالیت فراگیران
- تعیین ملاک و شیوه ارزشیابی

هدف‌ها، سنگ زیر بنای هر آموزش را تشکیل می‌دهند.
هر آنچه که حین آموزش انجام می‌شود و هر آنچه که
پس از ارائه آموزش حاصل می‌شود، همه از هدف‌ها ناشی
می‌گردد. هدف‌ها تعیین کننده تمام جزئیات برنامه
آموزشی‌اند.

منابع تعیین اهداف آموزشی

- دیدگاه‌های متخصصان (سرفصل درسی)
- نیاز فراگیران
- نیاز جامعه

اهداف

- اهداف كلي
- اهداف جزئي
- اهداف رفتاري

هدف کلی

انتخاب و یا تدوین اهداف کلی به مشخص شدن محدوده محتوای مورد بحث کمک می کند.

هدف کلی یک حالت کلی، مبهم و گنگ دارد و بایستی پس از حصول چند هدف جزئی مورد دستیابی قرار گیرد.

تحليل آموزشی

عبارت است از فرایندی که از طریق آن می‌توان اهداف کلی آموزش را به اهداف کوچکتری به عنوان اهداف جزئی تقسیم نمود.

اهداف جزئی

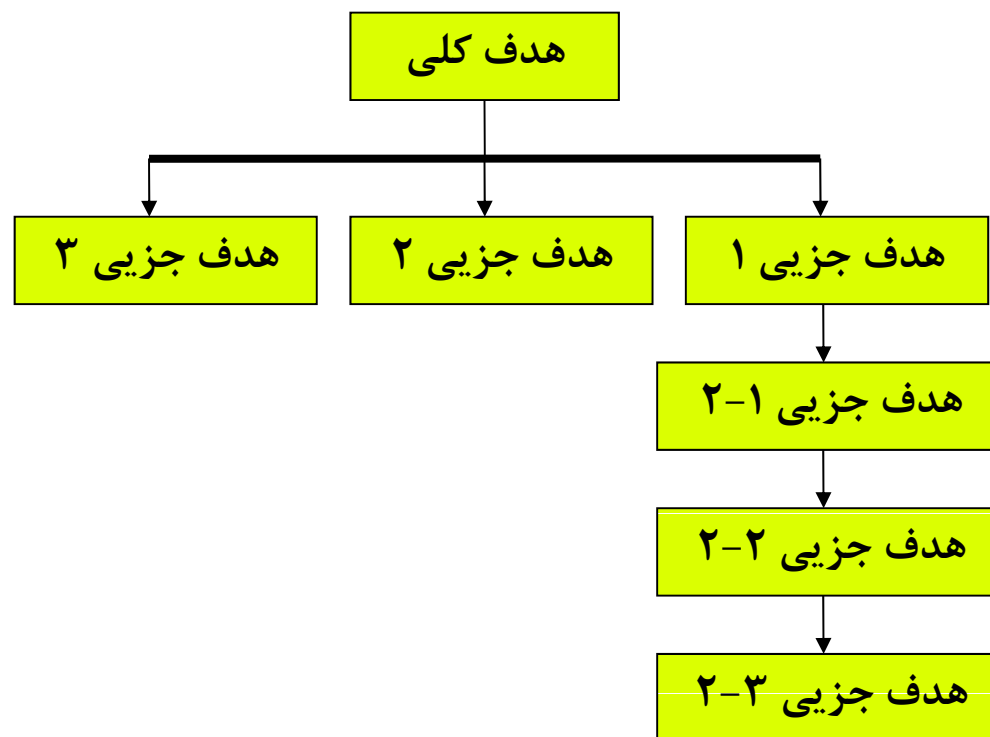
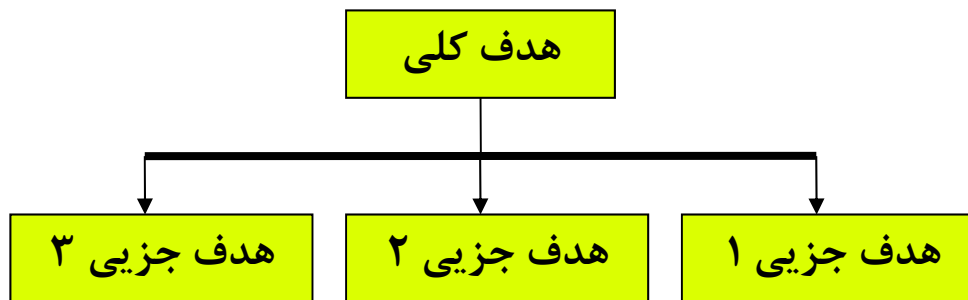
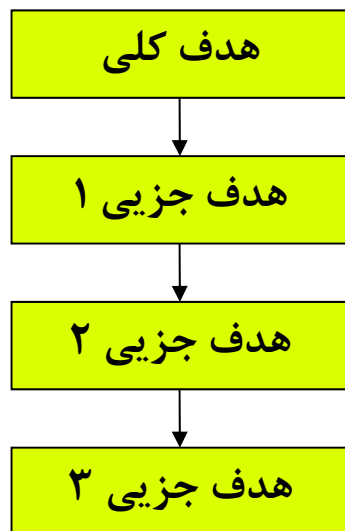
اهداف کلی به خودی خود و به دلیل مبهم و کلی بودنشان نمی‌توانند به راحتی مورد استفاده قرار گیرند. بنابراین لازم است اهداف کلی را به اجزا کوچکتر و خردتری که همان اهداف جزئی هستند تقسیم نمود.

تجزیه اهداف کلی به اهداف جزئی

برای تجزیه اهداف کلی به اهداف جزئی این سؤال مطرح است که: آیا این هدف به هدف جزئی دیگری نیاز دارد؟ اگر جواب بلی است، آن هدف جزئی کدام است؟ این روند تا زمانی که نتوان هدف را تجزیه کرد باید ادامه یابد.

اشکال ارتباط اهداف جزئی با اهداف کلی

- متوالی: هر هدف جزئی پایین تر نسبت به هدف جزئی بعدی پیش نیاز محسوب می شود.
- موازی: یعنی الزاماً، آموختن و رسیدن به یک هدف برای دیگری پایه و پیش نیاز نیست.
- ترکیبی

اهداف رفتاری

اهداف رفتاری یا اهداف اجرایی به آن دسته از اهداف اطلاق می‌شود که نوع رفتار و قابلیت‌هایی را که انتظار داریم فراگیر پس از یادگیری مطلبی خاص به آنها برسد، مشخص می‌کند.

اهداف رفتاری

اهدافی هستند که مقاصد آموزشی را بر حسب عملکرد یا رفتار قابل مشاهده یادگیرنده بیان می کنند.

در این اهداف فراگیر محور هدف است

اجزای اهداف رفتاری

● رفتار ← عمل یا قابلیت است که فراگیر باید از خودش نشان دهد.

● شرایط ← مشخص کننده موقعیت‌ها، محدودیت‌ها، ملزومات، مواد، ابزار و تجهیزاتی است که تحت تأثیر آنها رفتار صورت می‌گیرد.
(امکانات، محدودیت، اوضاع احوال عملکرد)

● معیار ← ملاک، استانداردها و معیارهای وقوع یادگیری در یادگیرنده را معین و مشخص می‌کند. (محدوده زمانی، تعداد پاسخ‌های درست، درصد یا نسبت، ویژگی‌های عملکرد)

افعال اهداف رفتاری

واژه‌های غیر قابل تفسیر

نوشتن

تعریف کردن

ساختن

مقایسه کردن

جدا کردن

تعیین کردن

نشان دادن

بیان کردن

خلاصه کردن

توضیح دادن

مثال زدن

واژه‌های قابل تفسیر

دانستن

فهمیدن

ارج گذاشتن

لذت بردن

اعتقاد داشتن

ایمان داشتن

یاد گرفتن

درونی کردن

فراگیر بتواند در کلاس درس و بدون استفاده از هرگونه کتاب یا
متنی با استفاده از ماکت بدن انسان، تمامی اجزای اصلی
دستگاه تنفس را نشان داده و درباره هر یک به اختصار توضیح
دهد.

اگر هدفهای آموزشی در فرایند تدریس به صورت رفتاری تنظیم نشود، مدرس معیار درستی برای انتخاب مواد آموزشی، محتوای برنامه، روش و وسایل آموزش در دست نخواهد داشت و ممکن نیست بتواند نتیجه یک دوره آموزشی را به صورتی مؤثر ارزشیابی کند.

اهداف رفتاری محدودیت‌هایی دارند

- تدوین اهداف رفتاری منجر به ایجاد صلاحیت‌ها و مهارت‌های خیلی جزئی می‌شود.
- تدوین اهداف رفتاری خلاقیت و ابتکار را در فعالیت‌های آموزشی محدود می‌کند.
- تدوین اهداف رفتاری آموزش را روی حقایق یا امور معلوم متمرکز می‌سازد و رفتار پیچیده‌تر و عالی‌تر را از نظر دور می‌دارد.
- تدوین اهداف رفتاری، در برخی موارد آموزش را غیر قابل انعطاف می‌سازد.

طبقه‌بندی اهداف

- حیطه شناختی
- حیطه عاطفی
- حیطه روانی حرکتی

سه حیطه فوق مستقل از یکدیگر نبوده و با یکدیگر مرزهای مشترک دارند.

در حیطه شناختی اهدافی قرار می‌گیرند که محتوای مربوط
به آنها عمدتاً جنبه نظری داشته و یادگیری آنها مستلزم
فعالیت‌های صرف ذهنی و عقلانی است نظیر محتوای
مربوط به درس ریاضی، تاریخ، ادبیات و نظایر آنها.

حیطه عاطفی مربوط به اهدافی می‌شود که محتوای مربوط به آنها جنبه ایجاد و یا تغییر نگرش، طرز فکر و به طور کلی ارزش‌ها را دارد نظیر دروس مربوط به بینش دینی، اخلاق و قسمت‌های عمده‌ای از دانش اجتماعی.

و سرانجام محتواهای مربوط به حیطه روانی - حرکتی
اختصاص به آموزش مهارت‌ها پیدا می‌کند.

سطوح حیطة شناختی

- آگاهی (دانش)
- ادراک (فهمیدن)
- کاربرد (به کار بستن)
- تجزیه و تحلیل
- ترکیب
- ارزشیابی و قضاوت

حیطه شناختی

دانش

در این سطح فراگیر تنها دانش و مطالب آموخته شده را به یاد می‌آورد و به بیان آن می‌پردازد. این سطح عمدتاً جنبه حفظی دارد و پایین‌ترین سطح یادگیری در این حیطة به شمار می‌رود.

ادراک

یادگیری در حد ادراک مستلزم توانایی به خاطر سپردن و درک مطالب و ارائه آنها با عبارات و جملاتی می‌شود که شخص خودش می‌سازد.

کاربرد

یادگیری در سطح کاربرد عبارت است از کاربرد دانستنی‌ها، اصول علمی، رویه‌ها، دستورالعمل‌ها و دیگر مفاهیم انتزاعی در موقعیت عملی و مناسب، بدون اینکه هیچ راه حل تازه‌ای در میان باشد.

تجزیه و تحلیل

یادگیری در این سطح در بردارنده توانایی تجزیه کردن یک موضوع به اجزاء تشکیل دهنده آن و مشخص کردن ارتباط و سازمان کلی اجزاء است.

ترکیب

اهداف آموزشی در سطح ترکیب، توانایی ارائه راه حل‌های جدید، تولید شیوه‌ای نوین و ایجاد یک برنامه منسجم را دنبال می‌کند. ترکیب مستلزم در هم آمیختن دوباره تجربیات و واقعیت‌ها و دانستنی‌ها و استنتاج یک روش با سازماندهی جدید است.

ارزشیابی

توانایی نقد و قضاوت درباره مطالب و موضوعات مختلف،
حاکی از دستیابی به این سطح از اهداف آموزشی است.

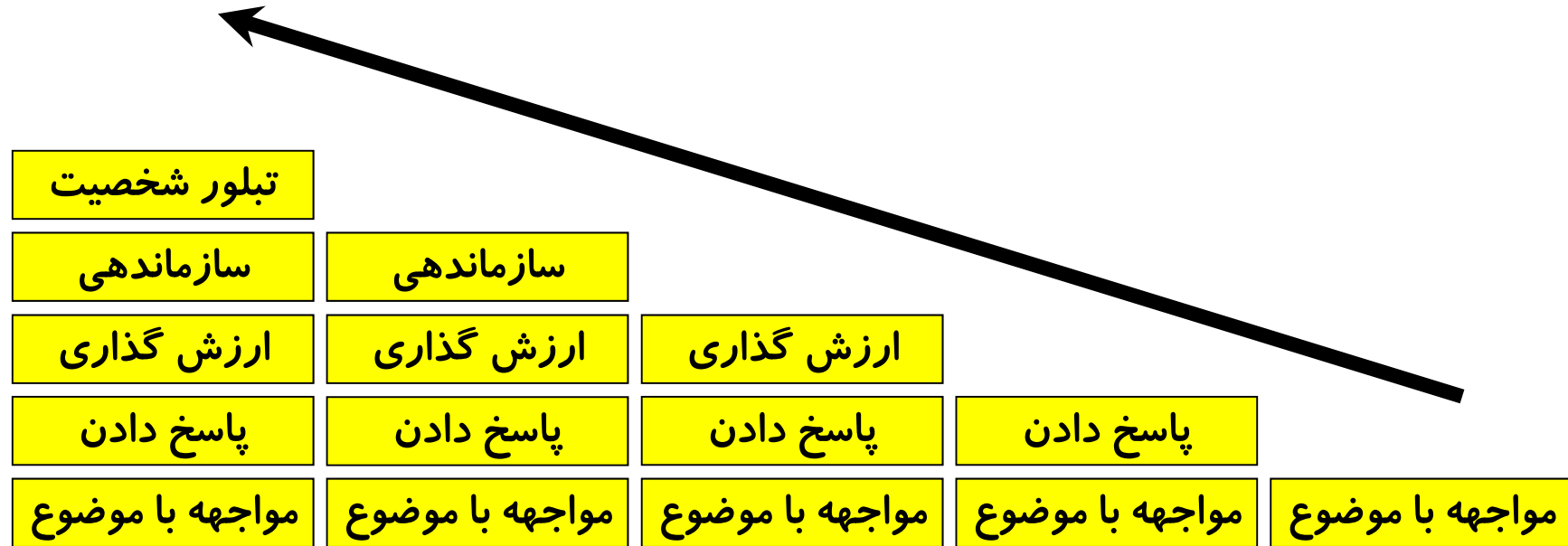
نمونه افعال مورد نظر در حیطه شناختی

طبقات	افعال
دانش	تعریف کردن، مشخص کردن، نام بردن، بیان کردن و...
درک و فهمیدن	توضیح دادن، مثال زدن، شرح دادن، خلاصه کردن و ...
کاربرد	محاسبه کردن، اندازه‌گیری کردن، به کار بردن و ...
تجزیه و تحلیل	تفکیک کردن، جدا کردن، بررسی کردن، تجزیه کردن و ...
ترکیب	طبقه بندی کردن، تهیه کردن، گروه‌بندی کردن و ...
ارزشیابی	ارزیابی کردن، مقایسه کردن، نتیجه‌گیری کردن، قضاوت کردن و ...

سطوح حیطة عاطفی

- مواجهه با موضوع (گرفتن یا دریافت کردن)
- پاسخ دادن
- ارزش‌گذاری
- سازماندهی ارزش‌ها
- تبلور ارزش‌ها در شخصیت

حیطه عاطفی

مواجهه با موضوع

منظور از این سطح در آموزش، جلب، حفظ و هدایت توجه فراگیران به مطالب آموزشی است.

این مرحله که اولین گام در راه عقیده‌مند کردن افراد به شمار می‌رود، آنان را با موضوع و یا مسئله مورد نظر از طرق مختلف مواجه می‌سازد.

پاسخ دادن

در این سطح فراگیران نسبت به موضوعی که بدان توجه داده شده، پاسخ می‌دهند.

پاسخ را می‌توان به عنوان واکنش و ابراز علاقه به یک موضوع تلقی نمود.

در حقیقت در این سطح، توجه دادن، پذیرفتن و درک مسئله کافی نیست، بلکه شخص باید واکنشی در مورد مسئله مورد نظر نشان دهد.

ارزش‌گذاری

در این سطح، رفتار فراگیران نشان دهنده احساس، عقیده و نگرش او نسبت به یک موضوع است.

در سطح ارزش‌گذاری شخص تصور می‌کند که انجام رفتارها دارای ارزش است و خود باید نسبت به آنها تعهد داشته باشد.

همچنین دیگران را هم به رفتاری که خود انتخاب کرده است راهنمایی می‌کند و آنان را به انجام رفتارهای مورد نظر تشویق می‌نماید.

سازماندهی ارزش‌ها

معنی این طبقه آن است که یادگیرنده مجموعه‌ای از ارزش‌ها را معین می‌سازد. وقتی که فردی به درونی کردن ارزش‌ها می‌پردازد، به تدریج مجموعه‌ای از ارزش‌ها، سازماندهی می‌شود.

تبلور ارزش‌ها در شخصیت

در این سطح از حیطه عاطفی شخص نظامی ارزشی دارد که رفتار او را به مدت کافی کنترل کرده تا شیوه زندگی مخصوصی برای خود بدست آورد. بنابراین رفتار او حاکم، پایدار و قابل پیش‌بینی است. یعنی ارزش مورد نظر در رفتار او انعکاس دائمی دارد.

یادگیرنده‌ای که به این سطح رسیده است به نحوی رفتار می‌کند که به وضوح ویژگی‌های شخصیتی خود را نمایان می‌کند و رفتار او نشان دهنده ارزش‌های ثابت و پایدار مختص اوست.

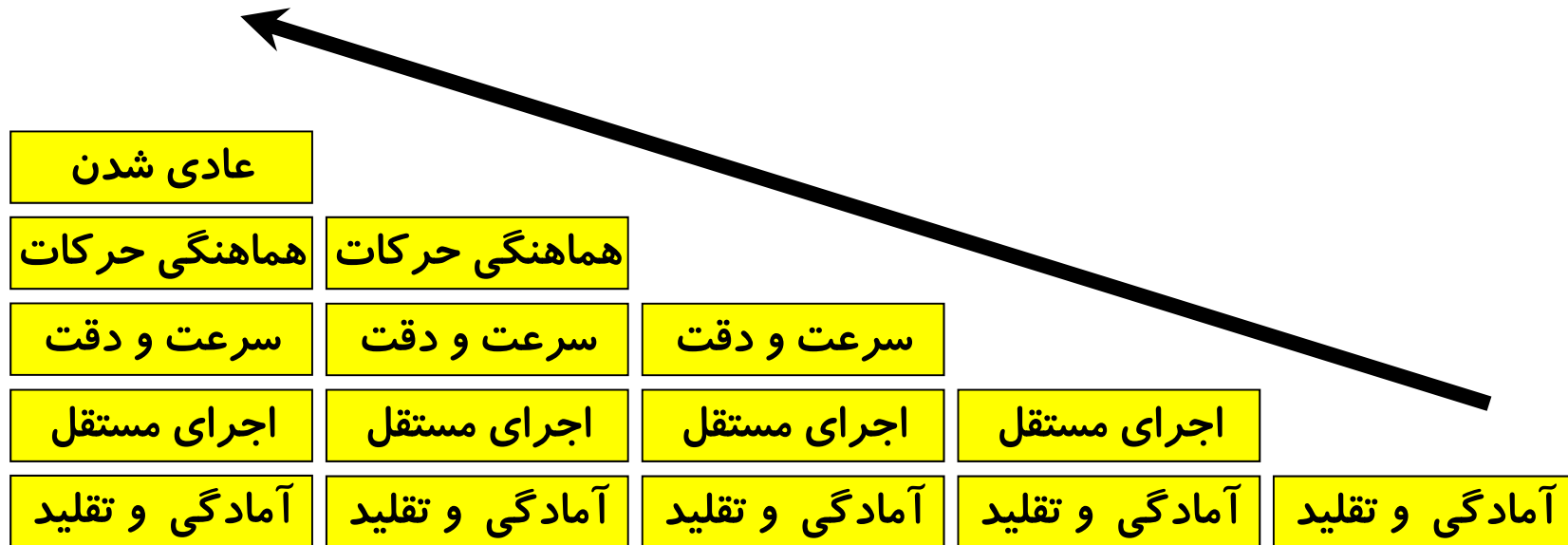
نمونه افعال مورد نظر در حیطة عاطفی

طبقات	افعال
مواجهه با موضوع	پرسیدن، انتخاب کردن، سؤال کردن، گوش دادن و ...
پاسخ دادن	پاسخ دادن، کمک کردن، داوطلب شدن و ...
ارزش گذاری	پیشنهاد کردن، ترغیب کردن، کار کردن و ...
تجزیه و تحلیل	تفکیک کردن، جدا کردن، بررسی کردن، تجزیه کردن و ...
تبلور شخصیت	تأیید کردن، داوری کردن، تصدیق کردن و ...

سطوح حیظه روانی حرکتی:

- آمادگی و تقلید
- اجرای مستقل (اجرای عمل بدون کمک مربی)
- دقت در اجرا
- هماهنگی اجرا و حرکات
- عادی شدن

حیطه روانی حرکتی

آمادگی و تقلید (مشاهده)

در این مرحله، فراگیران را از سه نقطه نظر به منظور اجرای مهارت آماده می‌کنیم. این سه نوع آمادگی عبارتند از:

الف- آمادگی ذهنی

ب- آمادگی فیزیکی

ج- آمادگی عاطفی

پس از ایجاد آمادگی‌های یاد شده در این مرحله خود مهارت را به آهستگی و چنانچه لازم باشد چندین بار انجام داده، سپس از فراگیران می‌خواهیم تا آنان اجرای مهارت را تقلید کنند.

اجرای مستقل

در این سطح از یادگیری، انتظار این است که از وابستگی فراگیر به مربی کاسته شود و به طور مستقل و بدون کمک مربی عملی را انجام دهد.

دقت در اجرا

اگر در سطوح قبل سرعت، زمان و دقت، عامل تعیین کننده‌ای در دستیابی به اهداف آموزشی نیست، در این سطح انتظار می‌رود که فراگیر بتواند به اعمال و رفتار خود توجه کند، حرکات خود را سریعتر کند، اشتباهات خود را کمتر کند و کلاً کنترل درونی بیشتری نسبت به رفتار خود کسب نماید.

یعنی در این مرحله فراگیر با تکرار و تمرین کافی به جایی می‌رسد که اجرای او سرعت و دقت کافی را دارد.

هماهنگی اجرا و حرکات

در مرحله قبل فراگیر قادر به اجرای پاره مهارت‌های محدود و محدودی است و معمولاً قادر به اجرای چند پاره مهارت مختلف به طور همزمان نیست. در واقع منظور از این سطح یادگیری، اجرای هماهنگ مجموعه اعمال با رعایت توالی رفتارهاست. همچنین در این سطح فراگیر توانایی انجام هماهنگ چندین حرکت را کسب می‌کند.

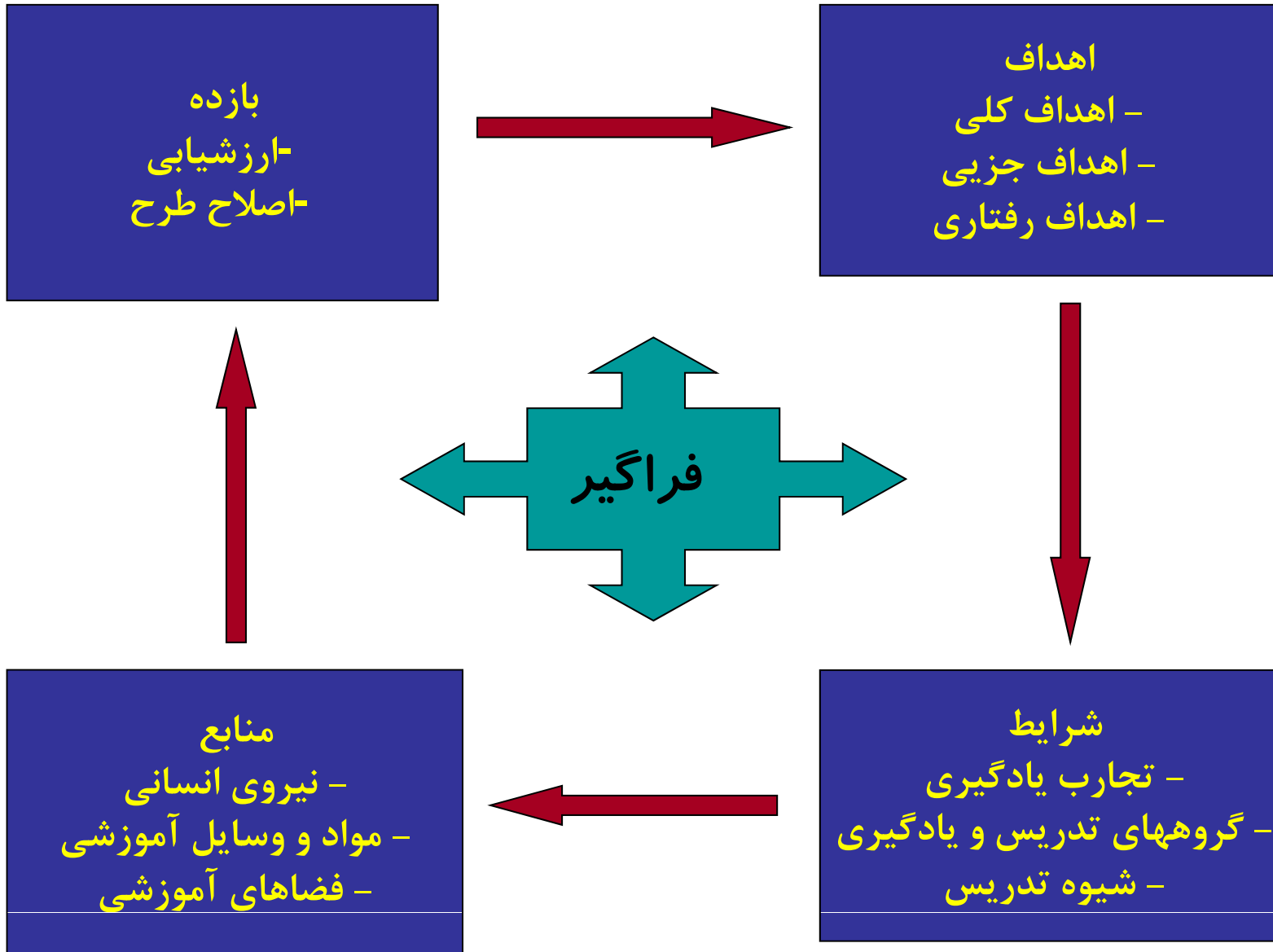

عادی شدن

در این سطح فراگیر با تسلط کامل و به طور خودکار به انجام دادن دقیق و موزون فعالیت عادت می‌کند و نیازی به فکر کردن درباره هماهنگی، تنظیم و توالی انجام فعالیت در خود احساس نمی‌کند.

ارتباط حیطه‌های سه گانه

مجزا ساختن اهداف و قرار دادن آنها در سه حیطه جنبه قراردادی دارد و به منظور سهولت عمل در شناخت و کاربرد آنهاست. اما واقعیت امر این است که در اغلب موارد هر سه حیطه در ارتباط با یکدیگر عمل می‌کنند و نمی‌توان هیچکدام را به طور مشخص از دیگری جدا دانست و مرز معینی بین آنان ترسیم کرد.

تعیین شرایط یادگیری

- تجارب یادگیری
- گروه‌های تدریس و یادگیری
- شیوه‌های تدریس

تجارب یادگیری

تجارب یادگیری یا فعالیت‌های آموزشی، فعالیت‌هایی هستند که فراگیران در راه دستیابی به اهداف آموزشی انجام می‌دهند. بنابراین فعالیت‌های مربیان در این گروه قرار نمی‌گیرد.

تعیین تجربیات یادگیری قطعاً بایستی با توجه به اهداف، خصوصاً اهداف رفتاری صورت گیرد.

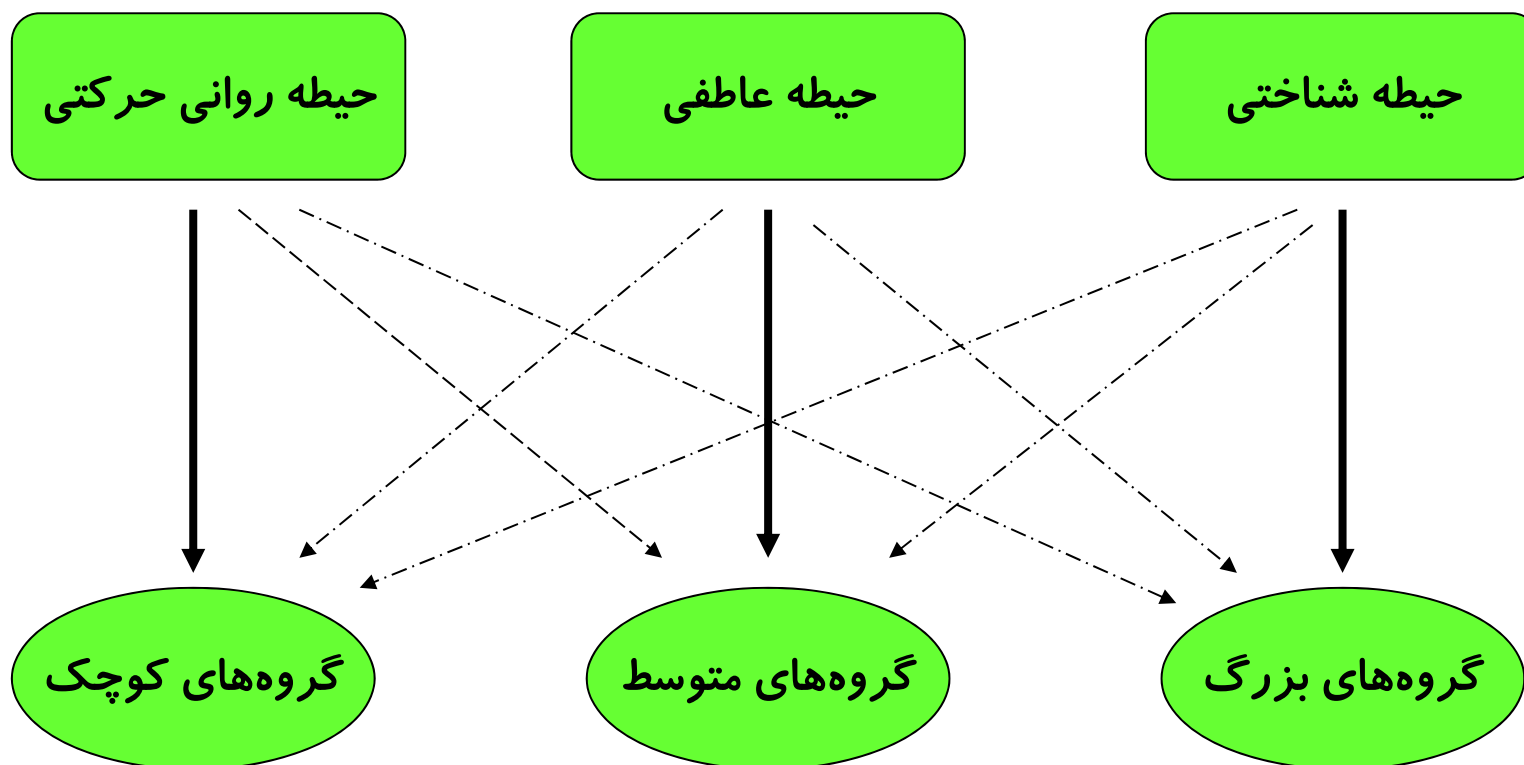
گروه‌های تدریس و یادگیری

همیشه دستیابی به اهداف آموزشی مختلف از طریق گروه‌های یکسان میسر نیست. به عنوان مثال، می‌توان تعداد ۱۵ فراگیر یک گروه را در درس مباحث مقدماتی به سوی اهداف مورد نظر هدایت کرد ولی نمی‌توان همین تعداد فراگیر را بدون تقسیم آنها به گروه‌های کوچک برای یک کار عملی به مهارت کافی رساند.

گروه‌های تدریس و یادگیری

- گروه‌های بزرگ و بسیار بزرگ
- گروه‌های متوسط
- گروه‌های کوچک و تک نفری

رابطه میان اهداف آموزشی و گروه‌های تدریس و یادگیری

شیوه‌های تدریس

شیوه‌های تدریس را می‌توان آن دسته از فعالیت‌های مدرسان دانست که در راه هدایت فراگیران به سوی اهداف آموزشی در کوچکترین واحد زمان قابل اجرا است.

شیوه‌های تدریس ممکن است در یک جلسه تدریس و آموزش چندین بار تغییر یابد.

تعیین منابع آموزشی

سومین مرحله طراحی منظم آموزشی، تعیین منابع آموزشی است که شامل موارد زیر است:

- ۱- نیروی انسانی
- ۲- مواد و وسایل آموزشی
- ۳- فضاهای آموزشی

نقش مدرس به عنوان اصلی‌ترین نیروی انسانی

- انتقال دهنده اطلاعات
- سازماندهی محیط و تجارب یادگیری
- رهبری بحث‌ها
- شرکت در گروه‌های آموزشی
- بهره‌گیری از نیروی انسانی موظف
- بهره‌گیری از نیروی انسانی غیر موظف

متغیرهای لازم در تعیین مواد و وسایل آموزشی

- تنوع و تعداد اهداف آموزشی
- تنوع توانایی‌ها، علایق و به طور کلی سوابق و مشخصات فراگیران
- تناسب انواع رسانه‌ها با منظور و هدف خاص مورد نظر
- مواد و وسایل موجود
- امکانات مالی

تعیین فضاهاى آموزشى

- متناسب با برنامه
- عوامل فیزیکی
- عوامل روانی
- عوامل فرهنگی

بازده

بازده به عنوان چهارمین مرحله طراحی منظم آموزشی است که شامل دو جزء ارزشیابی و اصلاح طرح می‌شود.

ارزشیابی از کار فراگیران اطلاعات لازم را در موارد زیر فراهم می‌سازد

- اشکالات و نواقص موجود در طرح آموزشی از نقطه نظر اهداف، محتوا، شیوه‌ها، مواد و وسایل آموزشی و عناصر دیگر
- میزان آمادگی فراگیران برای قبول آموزش‌های بعدی
- کفایت ابزارهایی که در اندازه‌گیری پیشرفت تحصیلی فراگیران مورد استفاده قرار گرفته‌اند

اصلاح طرح می‌تواند به اقدامات زیر منجر شود

- روشن‌تر کردن اهداف از طریق اصلاح جملات در صورت لزوم
- انتخاب راه‌های بهتر جمع‌آوری و استفاده از داده‌ها درباره توانایی‌ها، علایق، و نیازهای فراگیران
- انتخاب محتوای جدید و یا تغییر در محتوای قبلی
- تغییر در شیوه‌های تدریس
- انتخاب تجارب یادگیری جدید
- پیش‌بینی برای استفاده بهتر از مواد و وسایل آموزشی
- تعیین مجدد مسئولیت‌های افراد وابسته به طرح
- تغییر در مدت زمان طرح، مدت زمان بعضی از مراحل و سازماندهی مجدد فعالیت‌ها
- اصلاح وسایل و روش‌های ارزشیابی

موفق باشيد